

Maaperäohjelman Q&A – usein kysytyt kysymykset

Sisällysluettelo

Yleisesti.....	1
1. Miksi maaperästä puhutaan nyt?	1
2. Millainen on maaperän tila Suomessa?	2
Ratkaisut maaperäkysymyksiin	2
3. Mihin tuottajajärjestöt tarjoavat ratkaisuja maaperäohjelman avulla?	2
4. Mitä tuottajajärjestöjen tarjoamat ratkaisut ovat?	3
5. Kenelle ratkaisuehdotukset on tarkoitettu – keiden pitäisi tarttua niihin ja miten?	3
6. Mihin ratkaisupaletti perustuu?	4
Viljelijälle ja metsänomistajalle	4
7. Millaisista pellolla tapahtuvista toimenpiteistä maaperäohjelmassa on kyse?	4
8. Mitä maaperäohjelmassa sanotaan pellon vuokraajalle?	5
9. Mistä tunnistan, että pellon maaperä voi hyvin? Mitä ei kannata tehdä?	5
10. Millaisia maanparannustoimenpiteitä metsissä kannattaa tehdä?	5
Politiikkasuositukset ja tutkimus.....	6
11. Mitä toimenpiteitä maaperäohjelmasta pitäisi poimia politiikkaan, jota tutkimus tukee?	6
12. Miltä osin maaperätutkimusta tulisi seuraavaksi kehittää?	6

Yleisesti

1. Miksi maaperästä puhutaan nyt?

Maaperässä piilee paljon ratkaisuja, sillä se on perusta ekosysteemeille, ruokaturvalle ja hiilensidonnalle. Maaperässä on 25 % maailman biologisesta monimuotoisuudesta. Maaperässä on noin kaksinkertainen ja kasvillisuudessa noin kolminkertainen määrä hiiltä verrattuna ilmakehässä olevan hiilen määrään. Noin 95 % ruuastamme tuotetaan suoraan tai epäsuorasti maaperästä, ja se on maatalouden tärkein resurssi.

Euroopan komissiossa maaperäaiheet on nyt nostettu pöydälle ennennäkemättömällä tavalla. Maaperän suojeleminen ja parantaminen ovat keskeisessä roolissa Euroopan vihreän

kehityksen ohjelman (Green Deal) ilmasto- ja luonnon monimuotoisuustavoitteiden saavuttamisessa, siksi maaperän kehittämiseen ollaan juuri laatimassa maaperästrategiaa, joka on ensimmäinen laatuaan. Strategian tavoitteena on saavuttaa maaperän huonontumisen nollassa vuoteen 2030 mennessä, eli tämä tarkoittaa esimerkiksi maaperän vaurioitumisen torjumista maan hedelmällisyyden säilyttämiseksi. Tällä hetkellä jää nähtäväksi, miten tavoitteita toimeenpannaan: edistetäänkö maaperään liittyviä tavoitteita osana lainsäädäntöä vai EU:n yleisiä strategioita.

Myös Suomessa ilmasto- ja luonnon monimuotoisuustavoitteiden saavuttamiseksi etsitään ratkaisuja maaperästä. Hiilensidonnin ja monimuotoisuuden parantamiseksi kehittämiskeskustelua käydään jatkuvasti kaikkien MTK:n sidosryhmien eli maanomistajien, yritysten, tutkimuslaitosten ja päättäjien kanssa. Maaperäkysymykset kiinnostavat, sillä Suomi tavoittelee hallitusohjelman mukaan hiilineutraaliutta vuoteen 2035 ja hiilinegatiivisuutta nopeasti sen jälkeen. Ohjelman mukaan myös hiilinieluja ja -varastoja tullaan vahvistamaan ja lisäksi tavoitteena on pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen.

Viljelijöiden keskuudessa puhutaan paljon muun muassa viljelykasvien satokuilusta, jota voidaan maaperän hoitamisen avulla kaventaa. Uusien viljelykasvien ja -menetelmien myötä kasvien satopotentiaali voisi olisi suurempi kuin mitä se tällä hetkellä Suomessa on.

2. Millainen on maaperän tila Suomessa?

Suomessa maaperä on Euroopan puhtaimpia ja maatalouden ympäristötoimien toteuttamisen laajuus on suurempaa kuin muissa EU:n jäsenmaissa. Ympäristökorvausjärjestelmällä on ollut siinä ratkaiseva rooli. Maaperän orgaanisen aineksen häviö on kuitenkin suurta maailmanlaajuisesti tarkasteltuna. Ilmaston lämpeneminen ja siihen liittyvät roudattomat ja sateiset talvet kiihdyttävät tätä maaperässä tapahtuvaa muutosta myös Suomessa. Peltomaata on hoidettava ja multavuutta lisäävien syväjuuristen kasvien viljelykiertoja tehostettava, jotta se sen sietokyky ympäristön shokkeja, kuten tulvia tai kuivuutta vastaan on parempi.

Ratkaisut maaperäkysymyksiin

3. Mihin tuottajajärjestöt tarjoavat ratkaisuja maaperäohjelman avulla?

Maa- ja metsätalous voivat toimillaan parantaa maaperän kuntoa tuleville sukupolville. Maaperää hyvin hoitamalla voidaan sitoa hiiltä, pidättää ravinnevalumia vesistöön ja vähentää eroosiota eli maan kulkeutumista pois pelloilta ja metsistä. Ohjelman julkistamisen myötä tuomme asiantuntijoidemme sekä jäsentemme äänen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vastaamme kansainväliseen EU-politiikkaan alueellisesta näkökulmasta. Yhteensovitimme maanomistajien kannustintarpeet, poliittiset ja kansainväliset tavoitteet sekä tutkimustarpeet tietoaaukkojen täyttämiseksi. Ohjelma käsittää maan kasvukuntoon, puhtauteen, mittaamiseen ja omistamiseen liittyviä kysymyksiä ja perustuu nykyiseen maaperätietotaitoomme.

4. Mitä tuottajajärjestöjen tarjoamat ratkaisut ovat?

Maaperäohjelman ratkaisuehdotukset jakautuvat kuuteen kohtaan:

1. Parannetaan viljelymenetelmiä pellolla

Viljelijän pitää pystyä pitämään huolta maaperän ilmavuudesta ja vedenottokyvystä tämän pellolle sopivalla tavalla. Paikasta riippuen viljelijä voi huoltaa maaperää esimerkiksi lajien kirjolla, runsasjuurisilla kasveilla, vesitalouden hoidolla, tiivistämistä välttämällä, tarkennetulla kasvinravitsemuksella ja kalkituksesta huolehtimalla.

2. Kehitetään maatalouspolitiikkaa

Kuivatus- ja kalkitusinvestointien onnistumiseksi kannattavuutta ja varmuutta tulee lisätä viljelijän maanhallintaan, sillä investoinnit parantavat maan kasvukuntoa.

Päivämäärärajoitteisiin tai muokkaus- ja kasvipeitteisyysvaatimukseen on lisättävä joustoja, koska säävaihtelut vaikuttavat maaperän toimintoihin ja maaperän kannalta järkevään viljelyrytmiin.

3. Kehitetään metsätalouden toimenpiteitä

Tarvitsemme kasvupaikkakohtaisia metsänkasvatusmenetelmiä, kevyttä maanmuokkausta ja tarpeen mukaista lannoitusta parantamaan maaperän kuntoa. Lisäksi lehtipuustoa tulisi suosia sekapuustona.

4. Kehitetään lannoitteiden, maanparannusaineiden ja kasvinsuojeluaineiden laatua

Tarvitsemme viljelijöiden käyttöön turvallisia aineita, jotka pitävän maaperän puhtaana. Edistetään lannoitteiden, maanparannusaineiden ja kasvinsuojeluaineiden laatua, ettei niiden mukana kulkeudu maan puhtautta ja toimintaa vaarantavia haitta-aineita.

5. Lisätään maaperätietoa

Meidän tulee edistää viljavuusanalyysin tulkintaa, maaperäpäästöjen ja aineiden kierron mittaamista käytännön maa- ja metsätaloudessa sekä kasvinravitsemuksen ja maaperäbiologian yhteyksien ymmärrystä, jotta löydämme lisää toimialamme hyödyntäviä ratkaisuja maaperästä.

6. Vahvistetaan maanomistajien omaisuudensuojaa

Tarvitsemme maanomistuksen perustuslainsuojan ja siihen kuuluvien oikeuksien vahvistamista, jotta maaperää voidaan hoitaa ja arvostaa myös pitkällä aikavälillä.

5. Kenelle ratkaisuehdotukset on tarkoitettu – keiden pitäisi tarttua niihin ja miten?

Maaperän kunnan edistämiseksi toimenpiteitä tarvitaan viljelijöiden ja metsänomistajien lisäksi poliittisilta päättäjiltä, tieteilijöiltä, lainsäätäjiltä, neuvonnalta ja tuottajajärjestöiltä.

Maaperäohjelman avulla avaamme tuottajajärjestöjen näkökulman maaperäkeskusteluun ja odotamme sen tarjoavan ratkaisuja maaperän tilan parantamiseksi.

Ohjelman toimenpiteet koottiin vastaamaan EU politiikan maaperästrategian ja nollapäästötavoitteen sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin.

Viljelijät ja metsänomistajat ovat motivoituneita maaperän hoitoon MTK:n jäsenistölle tehdyn ympäristökyselyn perusteella. Tämä tulos kannusti maaperäohjelman laadintaan muiden ympäristöohjelmien rinnalle. Toivomme jäsenistöltä osallistumista kyselyihin, maaperäkeskusteluun ja koulutuksiin myös jatkossa.

Maaperäohjelma on MTK:n johtokunnan hyväksymä asiakirja ja se ohjaa MTK:n omia maaperään liittyviä tavoitteita, viestintää ja muuta toimintaa.

6. Mihin ratkaisupaletti perustuu?

Ohjelma koostuu 62 toimenpiteestä. Tärkeitä lähtökohtia ovat olleet toimenpiteiden kannattavuus, kustannustehokkuus ja oikeudenmukaisuus maanomistajille. Lisäksi kestävän kehityksen tavoitteet sekä tavoite selventää ja tarkentaa maaperän toimintojen edistämiseen liittyviä kannustintarpeita päättäjille ovat ohjanneet esitettyjen toimenpiteiden valintaa. Taustalla ovat vaikuttaneet myös ajankohtainen sidosryhmäkeskustelu, MTK:n ilmasto-ohjelma ja luonnon monimuotoisuusohjelma sekä MTK-SLC vesiohjelma ja maatalouden ilmastotiekartta.

Viljelijälle ja metsänomistajalle

7. Millaisista pellolla tapahtuvista toimenpiteistä maaperäohjelmassa on kyse?

On tärkeää huolehtia peltomaan hyvästä kasvukunnosta, johon vaikuttavat niin fyysiset, kemialliset kuin biologiset tekijät kuten muraisuus, ilmavuus, happamuus, ravinteet, orgaaninen aines ja pieneliötoiminta. Pellon vesitalouteen vaikuttavat erityisesti maan rakenne ja kuivatuksen toimivuus. Maan kasvukunnosta voidaan huolehtia aloittamalla maan rakenteesta ja ojituksen toimivuudesta sekä huolehtimalla maan ravinteisuudesta kasvien tarpeiden mukaan. Peltomaan kasvukuntoa parannetaan kalkituksella ja monipuolisella viljelykierrolla, jossa mukana on runsasjuurisia ja tyypeä sitovia palkokasveja sekä monivuotisia nurmia. Maan tiivistämistä on vältettävä niin pellolla kuin metsissä. Orgaanista ainesta kannattaa lisätä lannalla, joka on samalla arvokas ravinnelähde.

Hyvän sadon edellytyksenä on maan hyvä kasvukunto. Rehevä kasvusto hyödyntää annetut ravinteet ja sitoo ilmasta hiiltä mahdollisimman tehokkaasti tuottaen runsaan ja laadukkaan sadon. Samalla sadonkorjuun jälkeen maahan jää paljon orgaanista ainesta juuristossa ja kasvintähteissä.

Pellon maaperää voidaan parantaa myös erilaisilla maanparannusaineilla kuten kipsillä, kuiduilla ja rakennekalkilla. Sadontuottopotentiaaliiltaan heikompia lohkoja voidaan jättää erilaisiksi luonnonhoitopelloiksi ja niillä voidaan tehdä myös maanparannustoimia. Kaikkien

heikkotuottoisimpien lohkojen metsitystä kannattaa myös harkita.

8. Mitä maaperäohjelmassa sanotaan pellon vuokraajalle?

Hyvin hoidetuilta pelloilta saataneen varmimmat vuokratuotot tulevaisuudessa. Lyhyet vuokrasopimukset ovat yleisiä, mutta ne eivät kannusta ylläpitämään peltoja hyvässä kunnossa. Vuokrauksista kannattaa tehdä kirjallinen vuokrasopimus, joka sisältää myös kirjauksia maaperän kuntoon ja puhtauteen liittyvistä kysymyksistä, kuten kalkituksesta, salaojien ja ojien hoidosta sekä yhteiskuntalietepohjaisten lannoitevalmisteiden käytöstä.

9. Mistä tunnistan, että pellon maaperä voi hyvin? Mitä ei kannata tehdä?

Hyväkuntoinen maa on huokoista, ilmavaa ja multavaa. Saves, orgaaninen aines ja pieneliötoiminta luovat maahan rakenteen, jossa on erikokoisia muruja ja huokosia.

Maaperän hoitaminen on jatkuvaa. On tärkeää viljellä hyvän maatalouskäytännön mukaisesti. Maata ei pidä esimerkiksi tallata kovin painavilla koneilla liian märissä oloissa, sillä se tiivistää maata ja heikentää sen kuntoa. Tiivis ja märkä maa on hapeton, eloton ja se turvottaa ja rikkoo savimaiden murut ja altistaa ne eroosiolle. Viljelykasvien sänkeä ei saa polttaa ja kesannot tulee pitää kasvipeitteisinä sekä lannan ja lannoitteiden käyttöön liittyvistä vaatimuksista tulee pitää kiinni.

10. Millaisia maanparannustoimenpiteitä metsissä kannattaa tehdä?

Vuosittain Suomessa muokataan noin 100 000 hehtaaria metsää. Maaperän kuntoa parantavien toimenpiteiden onnistuminen riippuu paikasta ja menetelmistä. Tiedostava metsänhoito vaatii suunnitelmallisuutta ja ympäristövaikutukset huomioonottavia muokkausmenetelmiä.

Maanmuokkaus parantaa puiden siementen itämistä sekä taimien kasvuolosuhteita. Toisaalta maanmuokkauksen myötä ravinnevalumiinien riski kasvaa, lisäksi se voi vahingoittaa maalahopuita, varpukasvillisuutta ja muuta eliöstöä. Metsänviljely pitää tehdä nopeasti maanmuokkauksen jälkeen. Lisäksi tulee huomioida muokkaamattomat suojakaistat sekä suojella järeää lahopuuta.

Metsien hiilitaseita tarkasteltaessa on huomioitava, että puuston lisäksi hiiltä sitoutuu myös maahan. Maanmuokkauksesta aiheutuvien hiilidioksidipäästöjen määrät riippuvat pitkälti siitä, onko kyseessä eloperäinen vai kivennäismaa.

Eloperäisellä maalla metsikön maanmuokkaus ja kunnostusojitukset hajottavat pintakerroksien maa-ainesta, ja hiilidioksidipäästöjä vapautuu ilmakehään.

Kunnostusojituksilla metsämailla pyritään pitämään vedenpinnan riittävän alhaisena, jotta puut saavat riittävästi happea kasvaakseen. Hiilidioksidipäästöjen vähentämiseksi ojitetuissa suometsissä tulisi suosia jatkuvapeitteistä kasvatusta ja tuhkalannoitusta. Lisäksi heikkotuottoiset ojitetut suot tulisi jättää ennallistumaan.

Kivennäismailla koneellisella maanmuokkaamisella voi olla lisäinen vaikutus metsän hiilivarastoihin, kun muokkausmenetelmät valitaan paikkakohtaisesti ja maanpinnan rikkomista minimoimalla. Kivennäismailla lannoitukset lisäävät puuston määrän lisäksi myös maan orgaanisen aineen määrää. Lannoituskohteet tulee valita ja lannoittaa huolellisesti, lisäksi tulisi suosia hidasliukoisia typpilannoitteita.

Lehtipuuston säästäminen sekapuustona kaikissa metsänkasvatuksen vaiheissa parantaa kokonaispuuston kasvua ja maaperän laatua.

Politiikkasuositukset ja tutkimus

11. Mitä toimenpiteitä maaperäohjelmasta pitäisi poimia politiikkaan, jota tutkimus tukee?

Toimenpide-ehdotukset maatalouspolitiikkaan löytyvät maaperäohjelman sivuilta 15–19 ja tutkimuksen edistämiseen sivuilta 29–31. Entistä enemmän tulisi painottaa lohkokohtaisten toimenpiteiden kohdentamista ja joustoja sääolojen mukaan. Erilaisten peltoviljelymenetelmien tai metsänkäsittelytoimien vaikutuksia tulisi todentaa tutkimuksella mittarein, joiden avulla maanomistajat voivat kehittää menetelmiä ilmasto- ja ympäristökestävämmiksi.

12. Miltä osin maaperätutkimusta tulisi seuraavaksi kehittää?

Tarvitsemme maalaji- ja viljelymenetelmäkohtaiset päästökertoimet, niin kasvihuonekaasuille kuin ravinteille. Lisäksi kivennäismaille sopivien hidasliukoisten typpilannoitteiden tutkimusta, kehittämistä ja käyttöön saattamista tulisi kehittää. Maaperän muutoksien tutkiminen vaatii pitkäjänteisyyttä, jotta tuloksia voidaan tulkita. Pitkän ajan data mahdollistaa yhä luotettavammat johtopäätökset.